

**ПЕСНИЧКИ ДЕКОНСТРУИСАНА ЛИРСКО-СОНЕТНА
КОСМОГОНИЈА У ИЗВРНУТОМ ОГЛЕДАЛУ**
Поетски дар Петковићевом уздарју

МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд, Србија
E-mail: mdimitrijevic@aob.rs

Резиме: Анализирано је певање Ђорђа Петковића *Геини астралци*.

Ђорђе Петковић већ више година континуирано и доследно обликује деконструисане сонете са репом и с акростихом у огледалу.¹ У том смислу он је на трагу нових, модерних стремљења у уметности и стваралаштву. Временски гледано то се ситуира у авангардне и постмодерне токове у уметности, што се углавном односи на последње деценије прошлог миленијума и почетак новог. При том он следи тенденције постструктурализма и деконструкције Жака Дериде, уз аспекте асиметричног концептуализма, трансавангарде и технолошког постмодернизма, посебно када је у питању *акростих у огледалу*.

Сонет је, као што је познато, веома сложен и деликатан песнички облик, који се састоји од 14 стихова.² Ђорђе Петковић се већ неколико деценија

¹Ђ. Петковић, *Деконструисани сонети са репом и с акростихом у огледалу*, Зборник радова конференције «Развој астрономије код Срба IV», Београд, 22-26 април 2006, уредник М. С. Димитријевић, *Публикације Астрономског друштва «Руђер Бошковић»*, бр. 7, 2007, стр. 593-601.

Ђ. Петковић, *С Београдске звездарнице*, Зборник радова конференције «Развој астрономије код Срба V», Београд, 18-22 април 2008, уредник М. С. Димитријевић, *Публикације Астрономског друштва «Руђер Бошковић»*, бр. 8, 2007, стр. 723-728.

²Сонет је један од најзначајнијих и «најраширенијих метричких облика из италијанске књижевности», веома строг у композицији и то тако што се први део састоји од два катрена од по четири стиха са обгрљеним римама (abbaabba) и од два терцета од по три стиха са римама (cdecde) или (cdccdc). *Речник књижевних термина*, Институт за књижевност и уметност у Београду, Нолит, Београд, 1992, стр. 801 (друго допуњено издање); Тања Поповић, *Речник књижевних термина*, Logos art, Београд, 2007, стр. 683.

бави сонетном формом, као и акростихом. Негује га тако што му почетна слова стихова, читаних одозго на доле, представљају неку посвету или име личности. А он то све сагледава и у *огледалу*, тако што додаје једну врсту наставка у обрнутом поретку, с тим што се у другом делу најпре појављују терцине, а потом катрени; а име или посвета исто тако у другом случају почиње одоздо ка првој терцини, као у замишљеном огледалу. Осим два сонета у овој оригиналној и самосвојној Петковићевој песничкој форми, у средишњем делу, почев одозго наниже и одоздо навише, додаје се по један стих у смислу особеног *репа*.

У средишту овог вида Петковићевог певања, увек су присутне космичке теме и мотиви. Тако у првом захвату, деконструисане сонете са репом и акростихом у огледалу, посвећује организаторима конференције, потом знаменитим песницима сигнализма Мирољубу Тодоровићу и Миливоју Павловићу, аутору *Беле књиге*, као и небеском сликару Сретку Дивљану.³

У наредном захвату, Ђорђе Петковић се определио да, као и у претходној прилици, сачини одговарајућу поетску публикацију, коју је у астралном духу насловио *С Београдске звездарнице*.⁴ За основу овог свог певања, узео је односно „деконструисао“ стихове из антологије песама о космосу *Космички цвет*.⁵

За VI Конференцију „Развој астрономије код Срба“⁶ Петковић је надахнуће нашао у *Зборнику* са претходне, у коме је представљен један део савремене бугарске астро поезије, настале у оквиру клуба песника „С Геом на Редуту“.⁷ Као подстицај послужио му је обухватан прилог уредника поменутог *Зборника*, озрачен лирско-космичким визијама бугарских песника. Овај најновији прилог Ђорђа Петковића је сав у знаку уздарја Милану и Милчи Кирилову Цветкову.

Занимљиво је да је Петковић за наслов свога певања узео слојевити и вишезначни симбол: песник Гео (Милев) – Геа земља, на чијој се травнатој површини, која лиричарима даје антејску астралну снагу, одржавају састанци. Песнички сусрети остварују се у познатом софијском парку, који

³Ђ. Петковић, *Деконструисани сонети са репом и с акростихом у огледалу*, Зборник радова конференције «Развој астрономије код Срба IV», Београд, 22-26 април 2006, уредник М. С. Димитријевић, *Публикације Астрономског друштва «Руђер Бошковић»*, бр. 7, 2007, стр. 593-60.

⁴Ђ. Петковић, *С Београдске звездарнице*, Зборник радова конференције «Развој астрономије код Срба V», Београд, 18-22 април 2008, уредник М. С. Димитријевић, *Публикације Астрономског друштва «Руђер Бошковић»*, бр. 8, 2007, стр. 723-728.

⁵М. С. Димитријевић, *Космички цвет, антологија песама о космосу*, Просвета, Београд, 2003.

⁶Београд, 22-26. април 2010.

⁷М. С. Димитријевић, *Савремена бугарска поезија, клуб песника «С Геом на Редуту» и чаровитост лирско-космичке инспирације*, Зборник радова конференције «Развој астрономије код Срба V», Београд, 18-22 април 2008, уредник М. С. Димитријевић, *Публикације Астрономског друштва «Руђер Бошковић»*, бр. 8, 2007, стр. 759-791.

носи име овог легендарног поете, чији је карактеристични лик препознатљив и присутан широм Бугарске.

У првом сонетном певању Петковић узима Милчове песме *Сиријус* и *Поклон* (посвећену аутору овог текста); и на основама „деконструисаних“ појмова из поменутих стихова, гради своју лирски понесену представу, повезујући Витошу са Авалом, вазносећи „идеале с обе стране Сиријуса“, најсјајније звезде, уводећи и „виртуелну њиску“ тајновитог „Трачког коњаника“. У своје певање Петковић хуморно-иронично спаја астрономе и бугарске комите од којих Васиона тражи да је признају за своје светилиште стиховима:

*Васиона иште преко сателита
Од астрокомита да је светилиште.*

Наредна песма је надахнута стиховима *Ти, Песма зрнима, Питагорино огледало* и *Месечева птица* поетесе Маје Митове. У певање бугарске уметнице он преплиће разуђене асоцијације на српске мотиве, јунаке и имена. При том, на основу Мајине подстицајне поетске речи, о болести слетелој са Птичјег месеца – ванземаљским gripом осећања, Петковић хуморно истиче:

*Месечева птица са gripом у кљуну
Истискује куну да јесте ништица.
Ту јалове звезде од помоћи нису,
Оне су на вису Војводе Пријезде.*

У *Песми зрнима* Маја призива Коњаника да златником на жетелачком пешкиру, откупи песму зрна на њеним грудима „Бар – за још једну ноћ“, а Петковић је то претиховао стављајући акценат на емотивно-еротске елементе:

*Ето, с твога зрна овај сонет ниче,
....
А падоше петли испред коњаника,
Вештица их чика на брезовој метли.*

Овде се Ђорђе служи појединостима из српске народне традиције, према којој се петао у неким веровањима појављује као демонска животиња,⁸ што донекле важи и за коња, који се везује за чудовишта доњег света.⁹ Вештице

⁸Ш. Кулишић, П. Ж. Петровић, Н. Пантелић, *Српски митолошки речник*, Нолит, Београд, 1970, стр. 233.

⁹Према фолклорној традицији, коњ је једна од «најмитологизованијих» животиња (...) оличава везе са светом натприродног, оносветским, и истовремено је атрибут

се у српској митологији замишљају као старе и наопаке жене које наносе зло људима.¹⁰ Петковић овде има у виду укореењени страх од вештица, који нагони људе да се штите од њих

Следећи сонет посвећен је песмама *Ноћ као древни владар* седи и *Београд*, Рајче Русева Рајсна. Петковић се и овде лирски поиграва Рајчевим стиховима:

*Дал нека звезда на тебе гледи?
Ту цигару да палим стално.*

Полазећи од њих он пева:

*У томе је сазвежђу „С Геом на Редуту“
Рајчо сјајну слуту – Месечеву пређу,
Ангажује да се пали цигарета,*

....

Јер је она света, ако с раком зна се.

Ова два песника полазе од обичне животне појединости – паљења цигарете, што упућује на „светост“ дуванског дима и канцерозно нестајање. Овде постоји извесна асоцијативна веза између певања „С Геом на Редуту“ и стихова Милована Витезовића, када се наспрам „звезданог реда“, стрпљиво, у шљивару „жижи“ цигара.¹¹

У четвртом сонету „деконструисани“ су стихови Катје Маринове, која понесено пева о хлебном зрну, мравима који га носе „да зрно оплоди земљу“, о ралу, које нам коз рад „узвиси душе“. Поетеса овде указује на мрава и његову плодноност и плодотворност. А у словенској симболици мрава посебно је важна многобројност, која се иначе користи у неким обредним приликама, веровањима и фолклорним текстовима.¹² Мариновој је свакако било познато да се мрав појављује у различитим народним умотворинама, на пример у пословицама и загонеткама, па му је зато обратила изразитију пажњу.

Петковић отворени свет види као царство мрава, полуиронично наглашавајући да је планета високо уздигла главу, уз ироничну инвективу „усправила се после хербицида“, па и он види мрава, како „потрбушке/озрачен са крушке знак је заборав“. Испрва полуироничан став прераста у помало саркастично истицање свеколике угрожености хербицидима, који осим на људе делују и на царство мрава. Свестан чињенице да је у сваком

епских ликова, везаних за култ мртвих, *Словенска митологија – Енциклопедијски речник*, Zertex Bookworld, Београд, 2001, стр. 280-283.

¹⁰ *Српски митолошки речник*, стр. 64-65.

¹¹ Милован Витезовић, *Певање српско*, «Дневник», Нови Сад, 1992.

¹² Александар Гура, *Симболика животиња у словенској народној традицији*, Београд, 2005, стр. 383

човеку појединцу садржан космос, он у митском духу помиње антејско живљење „с потковицом претка“, и закључује: „Ако јесмо свемир што у нама скрива / Зрно изазива унутрашњи немир“. При том он у смислу сагледавања поетског света у *огледалу*, наведене стихове у завршној строфи попут огледала изокреће у првој, почетној, и тако складно заокружује ову поетску целину.

У завршном сонету обраћа се стиховима Петка Недјалкова, научника-астронома, који „плови небески круг“ садева у пола стиха, како каже Петковић, налазећи упориште у стиху: „Пијан до плавог наступа дан“ (*Јутро*)

Следећи свој, на моменте еротско-поетски, набој, Петковић у парадоксалном смислу указује на жељу песника-научника да „немоћ претвори у моћ“.

Недјалков скреће пажњу на „три мале смрти“, а то су: болница, затвор и туђина. Суочен са овим, Петковић пева: „Виђен у туђини – на своме остати свој“, где наглашава важност очувања идентитета, после чега помиње озраченост, број у затвору и глину. У тим и таквим смртно драматичним околностима: „Космос нам је шанса, али такође клон“, односно опасност да нас тамо чека слична судбина.

У завршној строфи Петковић се присно обраћа рођаку по „именослову“, Петку. Уз самоиронично запажање да и од њега тражи да буде „нов к’о ђаче прваче“, на крају он спретно доводи у сплет експресивно са импресивним сводом, уочавајући „да слободу не остварује свет“.

Из симболички осмишљених и унутар себе испреплетаних *Геиних астралаца*, зрачи изразитији хуморно-иронични поглед на свет и став Ђорђа Петковића, који на моменте прераста у сарказам. То је упадљива новина у односу на раније деконструисане сонете са репом. У овим стиховима као и у ранијем певању, Петковић је на линији бранковско-стражиловске ритмичности и складне мелодиозности, уз смело, лудистичко поигравање појмовним представама и симболима. Пријатно изненађује Петковићева одважност да доследно пева „сонете са репом и с акростихом у огледалу“, али овога пута имајући у виду плејаду бугарских песника, које продуктивно позива у своју лирску космогонију.

POETICALLY DECONSTRUCTED LYRICALLY-SONETIC COSMOGONY IN OVERTHROWN MIRROR

Deconstructed sonnets with tail and acroverse in the mirror of Djordje Petković are analyzed.